

Metsähallitus Eräpalvelut
Jokitalo Johannes
Osoite: PL 81 (Viestikatu 1)
90101 Oulu
Sähköposti: johannes.jokitalo@metsa.fi
Puhelinnumero: +358 (0)40 1874512

5.1.2023

Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus
Kirjaamo
Veteraanikatu 1,
PL 86, 90101 Oulu

Tiedustelu ympäristövaikutusten arviointimenettelyn (YVA) tarpeesta, Pohjois- Pohjanmaan metsäpeura-aita

1 Johdanto

Metsäpeura *Rangifer tarandus fennicus* on Suomen alkuperäiseen eläinlajistoon kuuluva, pohjoiselle pallonpuoliskolle levittäytyneen peuran alalaji. Metsäpeuraa tavataan nykyisellään vain Suomessa ja Venäjän Karjalassa. Yli puolet noin viidentuhannen yksilön maailmankannasta elää Suomessa. Kainuun metsäpeurakannan koko on noin kahdeksansataa eläintä. Suomenselälle 1970–1980 - lukujen taitteessa palautusistutetussa Suomenselän osakannassa on nykyisellään noin 2000 yksilöä. Lisäksi Lauhanvuoren ja Seitsemisen kansallispuistojen tuntumassa on tuoreen palautusistutuksen johdosta pienet erilliset osakannat.

Metsäpeura kuuluu Euroopan unionin luontodirektiivin (92/43/ETY) liitteen II lajeihin ja on uhanalaisluokitukseltaan silmälläpidettävä (NT). Metsäpeura on riistalaji (Metsästyslaki 1993/615; 2019/683).

Risteytyminen tunturipeurasta kesytetyn poron (*R.t. tarandus*) kanssa on tunnistettu merkittäväksi metsäpeuraa uhkaavaksi tekijäksi, ja risteytymisen ennaltaehkäisy on yksi Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelmassa (MMM 2007) linjatuista toimenpidekokonaisuuksista.

Risteymäriskin hallinta on keskeisessä osassa myös parhaillaan päivitettävänä olevassa kannanhoitosuunnitelmassa. Vastuu metsäpeurakannan perimän turvaamisesta on vuodesta 2016 lähtien ollut Metsähallituksella.

Kainuun osakannan alueella tärkein työkalu metsäpeuran perimän turvaamisessa on poronhoitoalueen etelärajalle 1990-luvulla rakennettu, 90 kilometriä pitkä peura-aita. **Peura-aita on nousut esille mahdollisena ratkaisuna turvata metsäpeuran perimää myös Pohjois-Pohjanmaalla, jossa Suomenselän osakantaan kuuluvat metsäpeurat levittäytyvät kohti poronhoitoaluetta** (ks. Niemi ym. 2021, Liite 1).

Metsähallitus Eräpalvelut toteutti vuonna 2021 esiselvityksen Pohjois-Pohjanmaalle mahdollisesti rakennettavan peura-aidan edellytyksistä sekä sen ekologisista ja sosiaalisista vaikutuksista (Puikkonen ym. 2022). Selvitystyön perusteella edettiin varsinaiseen suunnitteluvaiheeseen. Suunnitteluprosessi aloitettiin syksyllä 2022, ja aidan linjauksen on tarkoitus olla valmis syksyyn 2023 mennessä.

Pohjois-Pohjanmaan metsäpeura-aidan rakentamisvaihe on tarkoitus sisällyttää Metsähallituksessa parhaillaan valmisteltavaan Life-hankehakemukseen (työnimi MetsäpeuraLIFE2-hanke), joka jätetään komissiolle syksyllä 2023. Mikäli komissio myöntää ko. hankkeelle rahoituksen, voisi hanke alkaa aikaisintaan vuonna 2025, ja peura-aidan rakentaminen arviolta vuonna 2026. **On myös mahdollista, että peura-aita ei etene toteutusvaiheeseen.**

Metsähallitus (Johannes Jokitalo, Milla Niemi) sekä Pohjois-Pohjanmaan ELY-keskus (Pirkko-Liisa Kantola, Minna Takalo, Lotta Sundström) järjestivät 8.12.2022 työneuvottelun, jossa keskusteltiin tarpeesta toteuttaa aitasuunnitelmalle ympäristövaikutusten arviointi. Ensimmäinen askel prosessissa on, että ELY-keskus toteuttaa YVA-menettelyn tarvearvioinnin. **Tähän dokumenttiin on koottu mainitussa palaverissa toimitettavaksi sovitut taustatiedot** (alueen kunnat, laskelma aidan vaatimasta pinta-alasta maastossa, 5 km:n säteellä sijaitsevat Natura-alueet ja muut suojelualueet, arvio maastoliikenteestä aitavarressa) **tarvearvioinnin toteuttamiseksi**. Lisäksi käydään lyhyesti läpi keskeisimmät tähän mennessä tunnistetut aidan ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset sekä niiden lieventämismahdollisuuksia.

2 Taustatiedot

2.1 Kunnat

Toteutuessaan Pohjois-Pohjanmaan metsäpeura-aita tulisi sijoitamaan seuraavien kuntien alueella: **Oulu** (entisen Yli-Kiimingin kunnan osalta), **Utajärvi ja Puolanka**.

2.2 Laskelma aidan tarvitsemasta pinta-alasta

Peura-aidan rakentaminen puustoiseen maastoon edellyttää aitalinjan raivausta. Aitalinjan tarvitsemaksi leveydeksi Metsähallituksessa arvioitiin Kainuun metsäpeura-aidasta saatujen kokemusten perusteella viisi (5) metriä. Tilantarve johtuu aita tukevien harusten vaatimasta tilasta (arvio tilantarpeelle 2 metriä) sekä avoimena pidettävän, aitavartta seuraavan huoltoreitin leveydestä (arvio tilantarpeelle 3 metriä). Huoltoreitin tarkoitus on mahdollistaa aitavarressa liikkuminen esimerkiksi moottorikelkalla aidan tarkistuksen ja korjausten yhteydessä.

YVA-lain hankeluettelon liitteessä 1 metsäpeura-aita vertautuu lähinnä hankeluettelon kohtaan 8b "Vähintään 220 kilovoltin maanpäälliset voimajohtot, joiden pituus on yli 15 kilometriä".

Peura-aidan tilantarve (viiden metrin levyinen aukko) **on noin 14 % vastaavan pituisesta voimalinjasta**, (keskiarvoveveys 35 m). Jos peura-aidan aukkoa levennetään seitsemään metriin, kasvaa tilantarve noin 20 prosenttiin voimalinjan tilantarpeesta (ks. Liite 2).

2.3 Suunnittelualueen Natura-alueet ja muut suojelualueet

Viiden kilometrin säteellä esiselvityksessä (Puikkonen ym. 2022) esitetyistä aidan esimerkkilinjauksista (A–C) sijaitsee **yhteensä 11 Natura-aluetta**. Muita suojelualueita alueella sijaitsee noin 30 kappaletta (Liite 3).

Kiiminkijoen eteläpuolella sijaitsevia Natura-alueita on kaksi: Heposuo FI1106603 ja Karhusuo - Viitasuo FI1200466. Lisäksi osa Kiiminkijoesta on Natura-aluetta (Kiiminkijoki FI1101202).

Kiiminkijoen pohjoispuolen Natura-alueita ovat Hillikkosuo FI1106604, Iso Tilansuo - Housusuo FI1200463, Kaahla-aho FI1201005, Kalliomaa FI1106605, Kurimonkosken niityt FI1106003, Niittysuo - Siiransuo FI1106001, Olvassuo FI1103829 ja Torvensuo - Viidansuo FI1106005.

2.4 Maastoliikenteen määrä aidan varrella

Peura-aidan kunnon tarkistus ja aidan korjaukset edellyttävät mahdollisuutta liikkua peura-aidan varressa moottorikelkalla ja mönkijällä. Pohjois-Pohjanmaalle suunniteltu peura-aita vertautuu tässä Kainuun peura-aitaan. Kainuun peura-aita tarkastetaan moottorikelkalla keskimäärin kaksi kertaa talvessa (Pekka Kilpeläinen, Metsähallitus, suullinen tiedonanto 8.12.2022). Pienemmät korjaustyöt hoidetaan tarkistuksen yhteydessä, ja suuritöisemmät erillisellä käynnillä myöhemmin. Kesäkaudella aidan kunnon tarkastaminen toteutetaan maastosta riippuen joko mönkijällä tai jalkaisin. Tarkastuskäyntejä on kesäkaudella tyypillisesti kaksi kertaa. Pienet korjaus- ja huoltotoimenpiteet suoritetaan tarkastuskäynnin yhteydessä. Ulkopuolisten tahojen (esim. retkeilijät) liikkuminen peura-aidan varressa on satunnaista.

5. Ekologiset ja sosiaaliset vaikutukset ja niiden lieventäminen

Esiselvityksessä metsäpeura-aidan rakentamisesta Pohjois-Pohjanmaalle (Puikkonen ym. 2022) arvioitiin aidan aiheuttavan sekä ekologisia että sosiaalisia vaikutuksia. Vaikutusten ei arvioitu olevan merkittäviä valtakunnallisella tasolla, mutta paikallisia vaikutuksia aidan rakentamisella todennäköisesti tulisi olemaan. Mikäli aita etenee rakennusvaiheeseen, pyritään sen aiheuttamia negatiivisia ekologisia ja sosiaalisia vaikutuksia lieventämään mahdollisimman tehokkaasti.

5.1 Ekologiset vaikutukset

Puikkonen ym. (2022) arvioivat mahdollisen aidan vaikuttavan eniten hirvien liikkumiseen. Vaikutuksia voitaisiin lieventää esimerkiksi hyppyportteja rakentamalla sekä mahdollisesti pitämällä osa aidan porteista ja veräjistä avoimena silloin, kun metsäpeuroja tai poroja ei liiku aidan tuntumassa.

Suurpetojen liikkumiseen mahdollisesti rakennettavalla peura-aidalla ei asiantuntijahaastatteluiden perusteella katsottu olevan juurikaan vaikutusta. Kainuun peura-aidasta saatujen kokemusten perusteella ahma ja ilves ylittävät aidan helposti. Sudet puolestaan kulkevat aidan ali, ja karhut läpi tai yli haluamastaan kohdasta. Suurpedot ovat herkkiä ihmisen aiheuttamalle häiriölle erityisesti

lisääntymis- ja pentuaikaan. Lisääntymis- ja pentuaikaa koskevaa häiriö voidaan minimoida toteuttamalla aidan rakennustyö lisääntymis- ja pentuajan ulkopuolella.

Lintuja, erityisesti metsäkanalintuja, kuolee törmäyksissä aitoihin. Lintutörmäyksiä peura-aitaan voitaisiin ennaltaehkäistä lisäämällä aidan näkyvyyttä esimerkiksi harusvaijerimerkeillä. Peura-aidalla saattaisi olla vaikutusta myös sulkivien ja pesivien vesilintujen, erityisesti metsähanhen, liikkeisiin. Sulkivien vesilintujen liikkumiseen kohdistuvaa haittaa voitaisiin lieventää ns. hanhiporteilla tai jättämällä riittävä väli aidan alalangan ja maanpinnan väliin.

Toteutuessaan aita tulisi vaikuttamaan sekä porojen että peurojen liikkumiseen alueellisesti, mikä voisi aiheuttaa laiduntamis- ja tallausvaikutusta aitavarren kasvustolle. Todennäköisesti ilmiö olisi voimakkaampi aidan pohjoispuolella, jossa porotiheys on huomattavasti suurempi, kuin metsäpeuratiheys aidan eteläpuolella. Laidunnuspaineeseen voidaan jossakin määrin vaikuttaa aidan sijoittelulla. Erityisen herkkiä, pienialaisia kohteita on tarvittaessa mahdollista suojata niin ikään aitaamalla.

Mikäli peura-aita rakennettaisiin ja siitä aiheutuisi ennakoimattomia ja kohtuuttomaksi katsottavia vaikutuksia alueen eläimistöön tai kasvustoon, eikä vaikutuksia saataisi muutoin lievennettyä, voitaisiin aita purkaa. Purkaminen voisi tulla kyseeseen myös esimerkiksi siinä tapauksessa, että Suomenselän metsäpeurakannan levittäytyminen Pohjois-Pohjanmaalle pysähtyisi esimerkiksi osakannan merkittävän taantumisen seurauksena.

5.2 Sosiaaliset vaikutukset ja niiden lieventäminen

Puikkosen ym. (2022) esiselvitystyössä sidosryhmien edustajat suhtautuivat Pohjois-Pohjanmaan mahdollisen peura-aidan rakentamiseen pääasiassa neutraalisti tai positiivisesti. Aidasta aiheutuvat haitat koettiin suurimmaksi osaksi pienempinä kuin sen tuomat hyödyt. Haittoja arveltiin aiheutuvan yksityisille maanomistajille ja metsätalouden harjoittamiselle sekä jossakin määrin luonnon virkistyskäytölle. Tärkeimpänä positiivisena vaikutuksena nähtiin porojen pysyminen poronhoitoalueella.

Mahdollisesta peura-aidasta aiheutuvia haittoja voidaan lieventää ja samalla aidan hyväksyttävyyttä kasvattaa osallistamalla maanomistajia sekä muita sidosryhmiä aitalinjauksen suunnitteluun. Aidasta alueella liikkuville ihmisille aiheutuvaa haittaa voidaan lisäksi lieventää siten, että ihmiset pääsevät vaikuttamaan suunnittelualueen läpikulkupaikkojen kuten porttien ja veräjien sijainteihin. Myös paikalliset opastetaulut ja ylityspaikkojen merkitseminen karttasovelluksiin voivat lieventää aidasta aiheutuvaa haittaa. Hanke toteutetaan sopimuspohjaisesti, eli aidan sijoittaminen perustuu maanomistajien vapaaehtoisuuteen.

6 Lähteet

Maa- ja metsätalousministeriö 2007: Suomen metsäpeurakannan hoitosuunnitelma. Maa- ja metsätalousministeriö 9/2007. 68 s.

Niemi, M., Rautiainen, M., Kilpeläinen, P. & Turtinen, E. 2021: Metsäpeuran rotupuhtaustyö ja sen kehittäminen 2017–2019. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 234. 38 s.

Puikkonen, L., Niemi, M., Rautiainen, M., Pietarila, J., Hiedanpää, J., Pellikka, J. 2022: Esiselvitys metsäpeura-aidan rakentamisesta Pohjois-Pohjanmaalle. Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 237. 147 s.

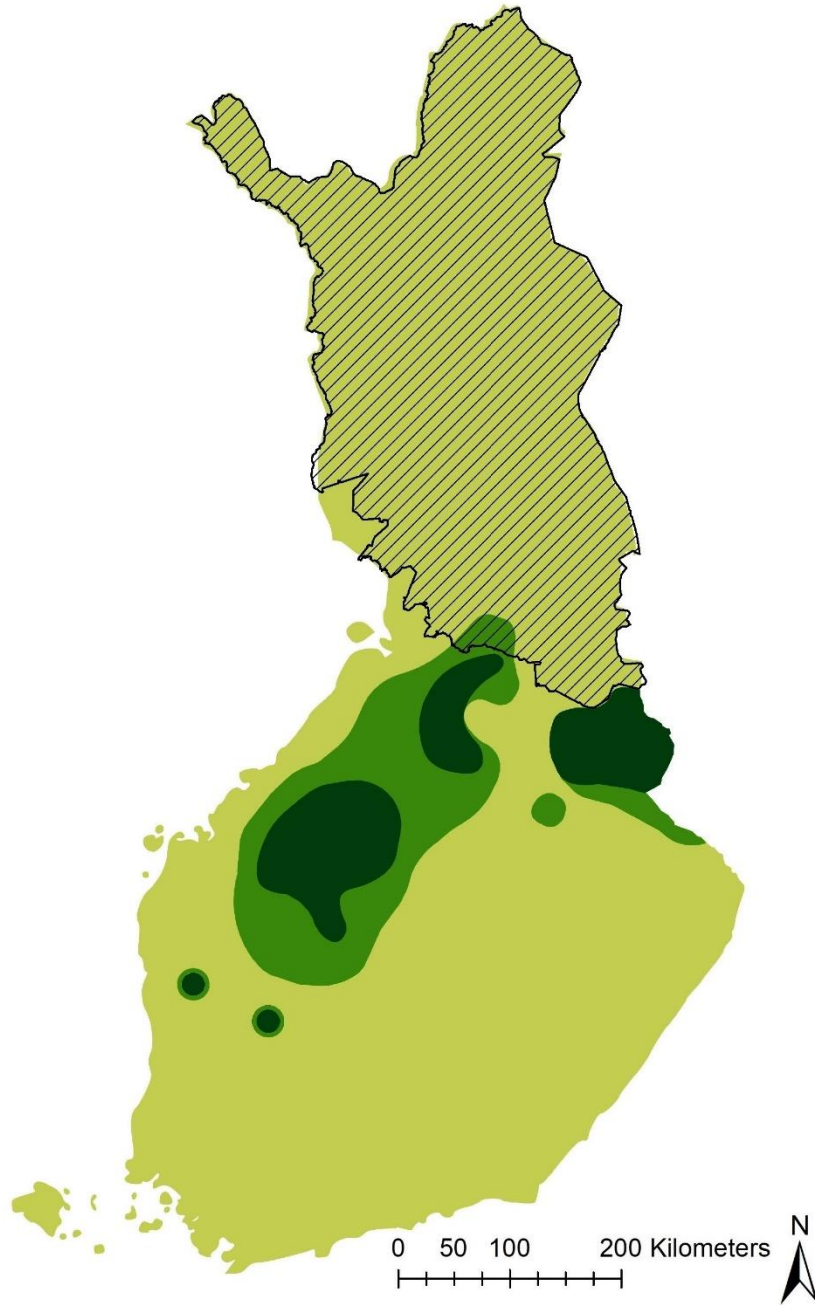
Liiteluettelo

Liite 1 Kartta metsäpeuran levinneisyysalueesta.

Liite 2 Laskelma Pohjois-Pohjanmaan peura-aidan vaatimasta pinta-alasta.

Liite 3 Kartta Pohjois-Pohjanmaan peura-aidan esimerkkilinjausten läheisistä suojelualueista.

Liite 1. Metsäpeuran levinneisyysalue ja poronhoitoalue. Pohjakartta: Suomen riistakeskus 2020.

Liite 2. Laskelma peura-aidan tarvitsemasta pinta-alasta maastossa ja valokuva Kainuun peura-aidasta.

Laskelma peura-aidan pinta-alasta						
	Pinta-ala ha.		%-osuus pinta-alasta vrt. 220kV linja	Pinta-ala ha.		%-osuus pinta-alasta vrt. 220kV linja
Esimerkkilinjaus aidan pituus km.	60			85		
Aukon leveys m.	5	30	14,3	5	42,5	14,3
Aukon leveys m.	7	42	20	7	59,5	20
Laskelma 220 kV voimalinjan pinta-alasta						
	Pinta-ala ha.		Pinta-ala ha.			
Voimalinjan pituus km.	60		85			
Aukon keskiarvoleveys m.	35	210	35	297,5		
<p>Pinta-alalaskelmassa on esitetty esimerkin omaisesti Pohjois-Pohjanmaan peura-aidan esiselvityksen mukaiset esimerkkilinjat A ja B. Aita-aukon leveydet 5 m. (min.) ja 7 m. (maks.) perustuvat asiantuntijoiden kokemuksiin Kainuun metsäpeura-aidan tilantarpeesta. Tilantarve on riippuvainen muun muassa maaston kaltevuudesta, sekä kivisyydestä. Laskelma on tehty olettaen, että aita kuljisi koko mainitun pituutensa metsäisessä ja peitteisessä maastossa. Kulkiessaan soilla ja tienvarsilla pinta-ala- ja puustonpoistotarve voi pienentyä merkittävästi.</p> <p>Vertailukohteeksi on valittu 220 kV voimalinja (Laki ympäristövaikutusten arviointimenettelystä liite 1. hankeluettelo 8. b) vähintään 220 kilovoltin maanpäälliset voimajohdot, joiden pituus on yli 15 kilometriä. Aita vertaantuu YVA-laissa lähinnä edellämainittuun voimalinjaan. Voimalinjan leveys 35 m. on laskennallinen keskiarvo ja se perustuu (STUK 2022) internet-sivuilla https://www.stuk.fi/aiheet/sahkonssiirto-ja-voimajohdot/sahkonssiirto-ja-jakelu olevaan tietoon. Sivulla 220kV johdon johtoaukean leveyden mainitaan olevan yleensä 32-38 m., josta keskiarvo 35 metriä.</p>						
Laskelma on tehty 9.12.2022 käytettäväksi PoP-ELYN Natura-tarvearviointia varten Pohjois-Pohjanmaan metsäpeura-aidan suunnitteluun liittyen. Laatija: Johannes Jokitalo/Metsähallitus						

Kuva: Kainuun metsäpeura-aitaa. Valokuva: Matti Kela, Metsähallitus.

Liite 3. Pohjois-Pohjanmaan peura-aidan esimerkkilinjaukset sekä Natura-alueet ja muut suojelualueet, jotka sijaitsevat enintään 5 km:n säteellä aitalinjauksista.

